№ 146 Օգոստոսի 22 (Սեպտեմբերի 3) 1880 Օգոստոսի 22 (Սեպտեմբերի 3) № 146

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի, կես տարվանը 6 բուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպեկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Ռացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կանանց ընկերութիւն։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Երեւանից։ Նամակ Ալէքսանդրապոլից։—Արտաքին տեսութիւն։ Հայաստան և Ռուսաստան։ Գերմանիա։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։

ԿԱՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

—

Ժամանակաւոր միջոցներ մեր իգական սեռի բարձրագոյն ուսմանը նպաստելու համար դրական չեն կարող համարվել։ Սիրողների ներկայացումն, կոնցերտ կամ ստորագրութիւն, ինչքան էլ աջող լինէին, այնու ամենայնիւ միմիայն ժամանակաւոր և ոչ թէ մշտական, դրական միջոցներ կարող են համարվել մեր օրիորդներին բարձրագոյն ուսումը մատակարարելու համար։

Մշտական, դրական միջոց կարող է համարվել միայն մի հաստատ ընկերութիւն, որ կը կազմեն իրանց մէջ մեր տիկիններն ու օրիորդները։

Ահա ինչպէս պէտք է կազմվի այդ տեսակ ընկերութիւն։ Մի քանի կանայք թող հաւաքվեն, իւրաքանչիւրը թող պարտաւորվի տարեկան մի յայտնի գումար վճարել, որպէս անդամական վճար, աշխատեն այնուհետև աւելացնել ընկերութեան անդամների թիւը և այդպիսով կազմեն մի դրամագլուխ, որ կը յանձնվի մի բանկային հիմնարկութեանը և որի տոկոսներով, նայելով գումարի մեծութեանը, կը պահվեն մի, երկու կամ աւելի թոշակաւորներ։

Մի և նոյն ժամանակ հիմնական գումարը կարելի է միշտ մեծացնել կոմնակի միջոցներով, այն է ներկայացումներ, կոնցերտներ և ինչոյ-քներ տալով, դասախօսութիւններ կարդալով և այլն։

Այդ տեսակ ընկերութեան ծրագիրը պէտք է առաջ մշակվի և այնուհետև ներկայացվի կառավարութեան հաստատութեանը։ Ընկերութեան անունը կարող է լինել՝ «Իգական սեռի բարձրագոյն ուսմանը նպաստող հայոց ընկերութիւն»։

Ահա այդ օգտակար գործով կարող են զբաղվել այժմ մեր Թիֆլիսի հայ կանայք, որոնք քիչ թէ շատ համակրում են ազգային առաջադիմութեան գործին։

Մեր կանանց մեծ մասը իրանց միշտ հեռու են պահում հասարակական որևէ գործունէութենից. ժամանակ է արդէն որ նրանցից ամենազարգացածներն ու առաջադէմները արթնացնեն իրանց քոյրերի մէջ սէր դէպի հասարակական գործունէութիւնը, զարթեցնեն նրանց մէջ հասարակական ինքնաճանաչութեան զգացմունքը և մինչև այժմ հասարակութեան համար ապարդիւն մնացած ահագին այժերը գործ դնեն հասարակութեան ուղղակի շահերի ծառայութեանը։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

12 օգոստոսի

Երևանի թանգագին հնութիւնը, որ իրրև յիշատակարան պահվում էր, այժմ կողոպտված է և մասամբ քարուքանդ արած։ Սորա մասին արդէն մի-երկու անգամ գրվեցաւ «Кавказъ»-ի մէջ։ Այդ յիշատակարանը պարսից ժամանակից մնացած մի փոքրիկ պալատ է, ընկած բերդի հարաւային կողմը, քարափի գլխին, և ուղիղ նայում է Հրազդանի վրա, որի գոգումը գոլորշի պարզ լսվում է նորա գլխաւոր դահլիճի մէջ։ Դահլիճում եղող պատերի վրա նկարած պատկերները, որոնք ներկայացնում էին Հասան և Հուսէին խան սարդարներին, Ռուստամ-Զալին՝ հայր և որդի պարսկական հերոսներին, Ֆաթալի Շահին և ուր նկարած էին ամենագեղեցիկ կերպով երկու պատերազմական դաշտ և այլ զանազան նկարներ,—այսօր մի քանի չարագործներից բզկտված ու հնձոտված թափած են քաղաքային վարչութեան մթերանոցներից մէկում։

„Кавказъ"-ի անչայտ յօդուածագիրը այդ գործում մեղաւոր է դուրս բերում քաղաքային վարչութիւնը և ընդհանրապէս խորհրդարանին, որ չափազանց անհոգ և անտարբեր գտնվելով դէպի մի այդպիսի պատմական հնութիւն, թոյլ է տուել ճզնդոտել նորա թանգագին զարդերը, առանց մի որ և է վաստակ ունենալու այդ վարմունքից։ Բայց արդարացի է արդեօք այդ մեղադրանքը։ Ցիրուաբաղ, քաղաքային կանոնադրութեան յօդուածների մէջ դրված է և այն, որ խորհրդարանը պէտք է հսկէ պատմական յիշատակարանների պահպանութեանվրա, բայց ոստիկանական վարչութիւնը սկսեց իշխանութիւն բանեցնել սարդարի այդ պալատի պահպանութեան գործում և մինչև որ վարչութիւնը կը մտածէր ցոյց տալ նորան, թէ որն է նորա գործերի սահմանը, ոստիկանական վարչութիւնը փոխանակ յօնքը ուղղելու, աչքը քթանցրեց։ „Кавказъ"-ի յօդուածագրի խօսքերից երևում է, որ եթէ հնութիւնների պահպանութեան լիազոր իշխանութիւնը տրված լինէր ոստիկանութեանը, այնպիսի անցք, ինչպիսին պալատի աւերումն է՝ երբէք չէր պատահէ։ Բայց մենք հարցնում ենք՝ այն ժամանակ, երբ ոստիկանութիւնը հսկում էր այդ պալատի, կամ ինչպէս տեղացիները ասում են «չուշարանտ»-ի վրա, ինչու նորա ամրողջ հարեմը աւերակ դարձաւ, այն հարեմը, որ երկու անգամ աւելի թանգ արժէր, քան թէ այժմեան պալատի դահլիճը։ Ինչ եղան բերդում եղող մզկիթի և այլ տեղերի բոլոր այն փորագրութիւնները, որ իրրև թանգարանի զարդ պէտք է պահվէին։

Աւելորդ վիճաբանութիւնների մէջ չը պէտք է ընկնել անցեալն անցաւ և մենք խորհուրդ կը տանք մեր քաղաքային վարչութեանը, որ այսուհետև նա չարունակի իր գործերը մինչդամայն այն պրոգրամայով, որ իրան ուղեցոյց է տրված բարեխնամ տէրութիւնից։

Երէկ, օգոստոսի 12-ին կայացած ձայնատուների նոսի մէջ, որոշվեցաւ, որ սարդարի յիշված պալատի նորոգութեան համար գործ դրվի քաղաքային զանձարանից 3000 բուբլի։ Այդ օրուայ նոսի կայանալն այնքան անհրաժեշտ էր, որ Երևանի պ. Նահանգապետը, Դարապիչագից մի քանի անգամ հեռագրելուց յետոյ, ինքն անձամբ եկաւ Երևան, որպէս զի ձայնատուներին կարողանայ համոզել անպատճառ ներկայ գտնվել նոսին այդ հարցը չուշով վճռելու համար։ Օգոստոսի 11-ին եղած նոսում կայացաւ և մի այլ վճիռ ընծեներ Տիխոնովի թղթի վերաբերութեամբ, որով նա 9 դեսեատին հող էր ուզում քաղաքացիներից ենթադրելի երկաթուղու իջևանի հիմնարկման համար։ Խորհրդարանը որոշեց քաղաքացիական հողից 6 դեսեատին նորերել առանց վարձատրութեան այդ նպատակին։ Երկաթուղու իջևանի համար որոշված այդ հողն ընկած է այժմ աւերակ բերդի հարաւային կողմը, ռուսաց գերեզմաններից ցած, շենգաւիթ գիւղից դէպի քաղաք։ Ուրեմն մենք չուշով երկաթուղի ենք ունենալու և այդ պատճառով ընդհանուր ուրախութիւն է տիրում քաղաքում։

Հայ գրականութիւնը Երևանի տպարանական գործից մինչև այժմ ոչինչ օգուտ չէ ստացել։ Տըպարանները կամ պաշտօնական թղթեր և կամ մանր, անհամ բրօշիւրներ տպագրելով են զբաղված եղել։ Այժմ տպագրվում են և չուշով մամուլի տակից դուրս կը գան պ. Խաչատուր Խաչատրեանցի (աշտարակեցի Խաչիկ) «Փնարը» և պ. Վ. Մաղաթեանցի (Նաղմիի) «Արքա-Արքա»։ Թէ որքան յաջող կը լինեն և այս յիշեալ գրքերը, ես գուցէ կարողանամ խօսել նրանց տպագրվելուց յետոյ։ Այսքան միայն կարող եմ ասել առ այժմ որ պ. Մաղաթեանցի «Արքա-Արքա» կատակերգութիւնը մի ծանր, խորին մտքով գրուածք չէ որ հարուցանում է հասարակութեան այս կամ այն արմատացած պակասութիւնը, այլ մի թեթև, չափազանց ծիծաղաշարժ, սկզբից մինչև վերջը մարդուս ուրախ տրամադրող կոմեդիա է, որ բաւական յաջողութիւն ունեցաւ, երբ մի-մի անգամ ներկայացվեցաւ Երևանի բեմի վրա։

Յովհաննէս—Հէթում

—

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ

Օգոստոսի 14-ին

Մենք վաղուց ի վեր այն համոզմունքն ենք ունեցել, որ «Մեղուն առանց «Մշակի» անկարող է գոյութիւն ունենալ։ Նորա որ թերթը վերցնես, «Մշակ» անունը կը գտնես մէջը՝, առաջնորդումով, ֆելիետոնում, լուրերում և թղթակցութիւններում։ Ակարէտ է երևակայել թէ ինչու մտքումը գրել է միշտ կրծել «Մշակի» ոտները։—Մինները մի յատկութիւն ունեն՝—մինչև նրանք մի որ և է բան չը կրծեն, առանձները կերկարեն և զուրկ լինելով կերակուրներ վայելելու միջոցից, կոչնչանան աչխարհս երեսից։—Ը լինի թէ «Մեղուն էլ մի այսպիսի բան, այսպիսի մի յատկութիւն ունէ....Մինչև «Մշակը» նիթ չէ տալիս, «Մեղուն չէ գրում ոչինչ։ Օրինակ, «Մեղուին» նիթերը հատել էին. հէնց որ «Մշակը» զարթեցրեց ազգային հարցը—«Մեղուն» մտածեց, որ իր քաղաքագէտ գլխով ինչու ինքը չէ կարողացել այդ անել և չատ ափսոսաց...բայց արդէն ուշ էր. խելքին զօռ տալով գտաւ մի այլ միջոց՝ հարցը ապատեղց, զարձրեց կրօնական և թանդ պաշտպան հանդիսացաւ մեր կրօնին, որպէս թէ «Մշակը» նորա հակառակը լինէր, երկար ժամանակ մրոտեց ու մրոտեց իր թերթերը՝ ժողովրդի աչքին թող փչելով, որովհետև ամբոխը ոգէա է, կարող է նորա համակրութիւնը վայելել դրանով։ Բարեբաղդաբար էլ կան փաստեր, որոնք հիմայ մէջ բերել լրագրութեամբ չատ վաղ է. «Մշակը» այդ չէր անում և «Մեղուն» էլ այդ լաւ գիտենալով փատած կղերի նման մէջտեղ էր մտել իրան փանլէ վանդ ձևացնելով—և մի քանի համարներում գրեց որ ինքը յաղթող հանդիսացաւ։ Բայց նա այն չէ մտածում, որ մի քանի ժամանակից յետոյ, ապագայ սերունդը նրան պէտք է քարկոծէ, նրա արածը տագնի վնասել պէտք է համարէ։ «Մշակը» դարձեալ մի նիթի տուեց «Մեղուին», այդ ներսիսեան զգրոցի վերաբերութեամբ.... Մի կողմից լաւ է այդ, որովհետև «Մշակը» մի մարդասիրութիւն, մի ողորմութիւն է որ անում է դրանով «Մեղուին»։—Եւ ճշմարիտ, «Մեղուին» ինչ համարում, «Մշակի» անունը չը կայ, այն համարը զարդակ է, կարգացողի գանձն գնում է։

Ակէքսանդրապոլում կայ «Մեղուի» արքանեակների մի խումբ, որ սարսափելի վրդովված են «Մշակի» դէմ և այն միտքն են յայտնում, թէ «Մշակը» ուզում է մեզ կրծնափոխ անել, բողոքական զարձնել և իբրև իրանց այս ասածին փաստ Բաքֆիի «ԽեՏՏիս» երգն են մէջ բերում և աւելացնում, եթէ «Մշակը» չարունակէ այդպիսի յօդուածներ, մենք պատրաստ ենք ինդիր տալ հոգևոր կառավարութեանը, որ նա ևս իր կողմից խնդրէ ուր հարկն է, որ «Մշակը» զադարեցնեն։ Ահա հայ գործող երիտասարդների մի մասի լուսաւոր գլխերից առաջ եկած միտքը։ Բայց մենք չենք զարմանում. երբ է եղել, որ յառաջադէմ գաղափարները չեն հանդիպել ախոյեանների, ծըմարտութիւնի քարոզողները՝ փարիսեցիների։

Այս նամակը գրելով ուզեցի մի նիթ էլ ես տամ «Մեղուին», թող մի երկու համար էլ սրանով լցնէ։

Ճշմարտասէր

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

—

Ա. Հաւասիկ այն Նամակը, զոր Հայաստանի և Ռուսաստանի Անգղիական հիւպատոս Պ. Թրոսթթոր Կարնոյ Առաջնորդ Օրմանեան գեր. Տ. Մաղաքիա Ե. Վարդապետին ուղղած է ի պատասխանի «Մասիսի» մէջ իրեն վերրնծայեալ Ռուսամոլական գաղափարաց։

«Տէր իմ. «Մասիսի» Ցուլիս 1 թուոյն մէջ հրատարակեալ յօդուածոյ մը վրայ իմ մտաբերութիւնս հրաւիրեցին։

Այս յօդուածը ձաղող և ստայգ յարձակում մ՝է՝ ուղղեալ նախարար իմ բարեկամի՝ Տիարպէքիրցի Պօյաճեան Հովսէփն դէմ և երկրորդաբար իմ անձիս դէմ։

«Կը թուի թէ սոյն յօդուածը զրգռեալ և ներշնչեալ է զէշ մարդէ մը, այսինքն Հայէ մը՝ որ երբեմն իբր թարգման իմ ծառայութեանս մէջ գտնուած է քանի մ՝ամիս։

«Ոչ ժամանակ և ոչ յօժարութիւն ունիմ վիճաբանելու այն բազմաթիւ կէտերուն նը-կատմամբ՝ որոց վրայ կը խօսի սոյն լրագրին. իմ նպատակիս համար բաւական է որ ցուցանեմ Ձեզ թէ նորա առաջ բերած ամենածանր ամբաստանութիւնք բացարձակապէս սուտ և անհիմն են:

«1. Իմ հիւպատոսական գաւառաբաժնիս խնդրոյն նկատմամբ՝ որ պաշտօնապէս Քիւրտիսթան կը յորջորջի, ես արդէն փաստերով ապացուցի Ձեր Տէրութեան թէ սոյն տիտղոսն Հիւպատոսարանիս հին տիտղոսն է անդտին ի ժամանակէ Պ. Թէյլորի, յամին 1866: Այս տիտղոսը բնաւ չը փոխուեցաւ, և երբ գիս, ինչպէս իմ նախորդս ալ, Քրդաստանի Հիւպատոս անուանեցին, ոչ ես և ոչ Պ. Պօյաճեան բառ մ'արտասանած չէինք կրնար լինիլ այդ խնդրոյն վրայ:

«2. Երբ կապահովացնեմ զՁեզ թէ ոչ երբէք յօրուած մը գրեցի այդ երկիրներուն (Քրդաստան լինելուն) վրայ, ոչ Լոնտրայի Աշխարհագրական ընկերութեան, ոչ ուրիշ մէկ ընկերութեան և ոչ իսկ որ և իցէ լրագրոյ համար. և թէ ոչ իսկ դիտաւորութիւն ունեցայ երբէք այդպիսի յօրուած մը գրելու, կրնաք իմաստասիրել թէ ո՞րչափ վստահութիւն պէտք է տալ «Մասիսի» այս կրսուիներուն:

«Բայց որովհետև Պ. Խմբագիրը իմ զէշ անուանած մարդուս համար արժանահաւատ Հայ մէկ կըսէ, կը յայտարարեմ Ձեր Տէրութեան որ եթէ Պ. Խմբագիրը կարենայ փաստերով ցուցնել՝ ինչպէս ինք կը պնդէ՝ որ ինձ վերագրեալ դիմարական խօսքերուն հեղինակն ես եմ, պատրաստ եմ յիսուն Օսմ. ոսկի տալ երկրիս աղքատներուն, պայմանաւ որ եթէ ինք չը կարենայ հաստատել իւր խօսքերն, պարտաւոր լինի տալ յիսուն Օսմ. ոսկի: Կը յայտարարեմ նաև որ Պ. Խմբագրոյն ինձ վերագրեալ գրութիւնն, որով Հայաստանի մը գոյութիւնը կ'ուրացուցնեմ եղեր, ստայոց յերիւրուած մէկ միայն, ես ոչ այլ ինչ:

«3. Պ. Փալկրէյվին նկատմամբ ըրած անտեղի ակնարկութեան մնացորդքն իսկ չեմ ըներ:

«4. Դարձեալ կրնամ զՁեզ ապահովցնել որ երբէք աշխարհացոյց քարտէս մը շինելու չեմ աշխատած Քրդաց և Հայոց բնակեալ տեղերն որոշելու նպատակաւ, ոչ իմ կառավարութեանս համար, ոչ մէկ ընկերութեան և ոչ ալ իմ անձնական ուսումնասիրութեանս համար:

«5. Քանի որ Պօյաճեան ոչ արտօնութիւն ունէր հեռագրելու Անգղիոյ Արտաքին գործոց պաշտօնատան և ոչ իսկ լիրաի, այսպիսի գործոց ձեռնամուխ եղած է, աւելորդ կը հաստատիմ ըսել թէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն, որ մի քանի ներքսական բագաց սխալ տեղեկութեանց վրայ հիմնեալ է, ամենևին հեռի է Ճշմարտութենէ՝ յար և նման այն ստաբանութեանց՝ զորս արտայայտեցի: «Ցիրաի, Տէր իմ, փափաքելի էր որ «Մասիսի» Պ. Խմբագիրը փոխանտնէր չընդունելի յարգոյ մը մէջ, որպիսի է իւր լրագրին, սոյն օրինակ անհիմն ամբաստանութիւններ, որք անձնական թշնամութեանց պատճառներով շինուած կեւրեին: Եթէ այս մի քանի տողերս ապագային մէջ արգելուն գինք որ սխալ տեղեկութիւններէ հայցեալ եկրակացութեանց չը դիմէ, օգուտ մեծ կ'ընծայէ իւր ազգին և թերևս չօտաբացներ այն անձն, որ յոյժ աշխատած է Ձեր Հայրենակցաց Համար, առանց դժբաղդաբար փափաքուած արդիւնքին հասնելու:»

Ահաւասիկ Կարնոյ առաջնորդին պատասխանը:

«Պարոն Հաղարապետ. Ընդունեցի Ձեր երկուքան նամակը, վերաբերութեամբ յուլիս 1 թիւ «Մասիսի» մէջ հրատարակեալ յօրուածի մը, զոր դուք «ճանոյ և ստայոց յարձակումն մը կը նկատէք նախ Տիարպէքիրցի Պ. Թ. Պօյաճեանի և երկրորդաբար Ձեր անձին դէմ ուղղեալ:

«Սա Պ. Պօյաճեանի անձնական գաղտնագնդ տեղեակ չեմ, որպէս զի իրաց կատարեալ ծանօթութեամբ դատողութիւն մը կարենամ ընել այն յարձակմանց նկատմամբ՝ զորս յիշեալ լրագիրը կրնէ անոր գաղափարաց և հակամիտութեանց դէմ: Կարձանագրեմ Ձեր յայտարարութիւնները վերաբերութեամբ այն իրողութեանց, որոց վրայ խօսուած է յիշեալ յօրուածին մէջ, և կը տեսնեմ նաև թէ նոյն իսկ «Մասիսի» էջերը բացուած են այն պաշտպանութեանց, զորս Պ. Պօյաճեան Նի մի քանի բարեկամք հրապարակաւ ըրած են 'ի նպաստ անոր, (տես թիւ «Մասիս» ի 6 յուլիս:)

«Պարզ Ձեր անձին, չեմ տեսներ որ նա «Մասիսի» մէջ յարձակման մ'առարկայ եղած լինի, մինչև իսկ երկրորդաբար: Ես անդ բառ մ'իսկ չեմ գտներ որ նուազ ակնածութիւն ներշնչէ Ձեզ նկատմամբ. եթէ ոչ այն ամբաստանութիւնը թէ Դուք ձեր բարեկամը կոչած անձին վրայ անսահման վրատահութիւն մը ունեցած էք: Ես ըստ բաւականին կը ձանչեմ «Մասիսի» Խմբագրապետին խոհեմ և շրջահայեաց միտքն. եթէ նա բարեմտութեամբ խաբուած է Հայու մը կողմանէ, որ «զէշ մարդ» է ըստ Ձեզ, և «պատուաւոր և արժանահաւատ անձ մը» ըստ յիշեալ լրագրին, բացորոշապէս կը հասկընամ որ «Մասիս» Ձեր անձին նկատմամբ այս հատուցումն ստացած է այնպիսի անձէ մը, որ ժամանակին Ձեզ ծառայած և յետոյ բաժնուած էր առանց անպատուութիւնի միջադէպի մը:

«Երջանիկ եմ իմանալով որ Ճշմարիտ և իրական բան մը չը կայ այն անձին խօսքերուն մէջ, որ յիշեալ լրագրին տեղեկութիւն տուած էր Հայաստանի Անգղիական հիւպատոսարանին «Քիւրտիսթանս» տիտղոսին Հաստատութեան նկատմամբ, ինչպէս նաև մի և նոյն երկրին վրա Ձեր Վսեմութեան աշխարհագրական կարծեցեալ աշխատութեանց նկատմամբ: «Մասիսի» խմբագիրն և բոլոր Հայք նոյնպէս երջանիկ պիտի լինին լսելով զայս: Բայց, Պ. Հիւպատոս, չէք կրնար չընդունիլ թէ Հայկական հասարակային կարծեցեալ բերանն եղող լրագիր մը չէր կրնար պատարաբեր հնալ վիրաւորիչ և վհատեցուցիչ յայտարարութեան մը առջև, որպիսի էր այն յայտարարութիւնը զոր «Մասիսի» խմբագրութեան կ'ընէր մարդ մը, որ, իւր խօսքերէն դատելով, եթէ ոչ պաշտօնական, գոնէ պաշտօնականի մօտ հանգամանք կը կրէր: Ձեմ տարակուսիր թէ «Մասիսի» խմբագրութիւնն, ուստ պիտի փութամ իմացնել Ձեր անկեղծ և համարձակ յայտարարութիւններն, իւր պարտքը պիտի կատարէ Ձեր Վսեմութեան նը-կատմամբ:

«Այն բացատրութիւնը զոր կուտաք ինձ Ձեր Հիւպատոսարանին տիտղոսին վրա, բացատրութիւն մը, որ պաշտօնական ստորագրութեան մը ներքև առաջին անգամ հաղորդուած պիտի լինի Հայոց, այդ բացատրութիւնը նախկին իրողութեան մը վրա հիմնեալ է: Կաղաչեմ սակայն, Պ. Հիւպատոս, որ ներէք ինձ յայտարարել համարձակորէն թէ Ն. Բրիտանական Վեհափառութեան Հայաստանի հիւպատոսութիւնն ոչ ևս Պ. Թէյլորի և Պ. Զօհրապի ժամանակուան հիւպատոսութիւնն է: Այն կարևորութիւնը, զոր յիշեալ հիւպատոսութիւնն ստացած է Պէրլինի դաշնագրին 61-րդ յօրուածին և յունիս 4-ի պայմանագրին վրա. այն փայլը, զոր անոր վրա յաւելուլ ուզեցաք Ձեր Վսեմութեան նման անձի մը անուանմամբ, և այն վերակացութիւնն, ուստ սոյն հիւպատոսութիւնն արարյալ եղաւ Կարնոյ և Վանայ փոխ-հիւպատոսութեանց հաստատութեամբ.—այս իրողութիւնք բոլորովին նոր երևոյթ մը տուին անոր: Ձեզ պէս բարձր արժանեաց տէր անձի մը յանձնուած հիւպատոսութեան նախկին, կամ, ներում ըսել, հնախօսական տիտղոսը, սոյնպիսի գործառնութենէ դուրս էր, և ամեն մարդ կանգիտանար զայն: Մի և նոյն տիտղոսով նոյն հիւպատոսութեան վերատին երևան գալը՝ կծու, չըսեմ հեգնական, բան մ'ունէր, որ բոլոր Հայ ազգն յուզեց իւր արժանաւոր Գլխին հետ, որ յայնժամ իւր ցաւն հաստատապէս բացատրեց ում որ անկ էր: Անկեղ 'ի վեր վաւերական բացատրութիւն մը չեկաւ Հայոց դիտաղացութիւնն հանդարտեցնելու համար, և ազգը միշտ նոյն տպաւորութեան ներքև մնաց. բնական էր ուրեմն որ «Մասիսի» պէս յարգի և խոհեմ լրագիր մը կրցած է դիւրութեամբ ուշին դնել Ձեր մի նախորդ թարգմանին կարծեցեալ յայտարարութեանց:»

«Մեծ հաճոյքով կը տեսնեմ թէ ոչ միայն Բրիտանական կառավարութիւնն երբէք Հայաստանի մը գոյութիւնը ջնջելու խօսք չէ ըրած, ոչ միայն Դուք այս մտօք չէք աշխատած որ և է տեսակէտով, այլ նաև, ըստ Ձեզ, այդպիսի գաղափար մը հաստատելու (այսինքն՝ Հայաստանի մը գոյութիւնը ջրելու) փաղդ խօսքերն «դիմարական խօսքեր» են, և ստայոց յերիւրուածիս մ'արդիւնքն են միայն:

«Այն տեսակցութիւնները զորս պատիւ ունեցայ Ձեր վսեմութեան հետ ունենալ, և այս երկիրն հասնելով ստացած լուրերս, 'ի նպաստ իմ հայրենակցաց Ձեր ըրած բարեսիրական խնամքները գնահատելու կարող կրնան զիս: Անցեալն երաշխաւորութիւն մ'է ինձ թէ Դուք պիտի շարունակէք քաջալերել պաշտպանել այն խեղճ Հայոց դատն, որոց պաշտպան հանդիսացած էր Պէրլինի Վեհաժողովն, և որոց հոգն յատկապէս իւր վրա առնուլ ուզեց Անգղիական կառավարութիւնը պայմանագրութեամբը և մասնաւոր անօրէնութեամբը:

«Դուք հրաւիրուած էք, Պ. Հիւպատոս, կարևոր դեր մ'ունենալ Հայկական խնդրոյն լուծման մէջ, որ այժմ Բ. Դրան և մեծ պետութեանց դեսպաններուն միջև փոխանակեալ ծանուցագրաց առարկայն է: Բոլոր Հայոց ուշադրութիւնն այս կէտին վրա դարձած է: Կը սիրեմ յուսալ որ, եթէ Ձեր նախկին ջանքերը փափաքալի արդիւնքին չառաջնորդեցին զՁեզ, ապագայն աւելի յաջող կը լինի թէ՛ Ձեզ և թէ՛ մեզ համար, և իմ հայրենակցաց նկատմամբ Ձեր խնամքներն ու յոգնութիւններն աւելի պտղաբեր կը լինին բարեսիրական և ազգու հասկացութեամբ այն նշանաւոր Մարգոյ, որը Ձեր կառավարութեան գործոց գլուխն անցած են:

«Ընդունեցէք, Պ. Հիւպատոս, յարգանացս ու բարեկամութեանս անկեղծ հաստատիքն:»

(Մասիս)

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Գերմանական պաշտօնական լրագիրներուն մէջ տպված է Վիլհելմ կայսրի ճառը, որով նա դիմել է Լաւսահարդենի մէջ զվարդիայի 1-ին գունդին:

Պրուսական զօրքերը այսօր տօնում են Սենտ-Պրիվայի և Գրավելոտտայի մօտ եղած գեղեցիկ պատերազմների տասնամեայ յօբելեանը: Ես իմ շուրջը հաւաքել եմ զվարդիայի 1-ին գունդը, ինչպէս իմ զօրքերի առաջին գունդը ոչ թէ աստիճանով, այլ և այն պատճառով, որ նա ստացաւ այդ տեղը բազմաթիւ պատերազմների մէջ: Ցոյս ունեմ, որ գունդը միշտ կը յիշէ այդ օրը և նոյն քաջութիւնը կը ցոյց տայ թէ պատերազմական և թէ խաղաղ ժամանակները: Այսօր ես այդ գունդի վրա նայում եմ իրրև բոլոր զօրքերի ներկայացուցչի վրա: Սենտ-Պրիվայի և Գրավելոտտայի մօտ դժուարութեամբ ձեռք բերված փառաւոր յաղթութիւնը 1870—1871 թուականների պատերազմով ստացված աջողութիւնների պատճառը դարձաւ: Այդ յաղթութիւնը մեծ և ծանր զոհեր պահանջից: Բաւական է այս շրջանի մէջ ընդերի անունը յիշել: Մենք յարգում ենք նրանց բոլորին, որոնք իրանց կեանքը զոհեցին հայրենիքի փառքին: (Այս խօսքերը արտասանելու ժամանակ կայսրը հանեց զրաբարկը): Իմ սրտից երբէք չի ջնջվի այն քաջութեան, հերոսութեան և հաւատարմութեան յիշատակը, որով զօրքերը պատերազմում էին: Ես դարձեալ շնորհակալութիւն եմ յայտնում զօրքերին իրանց կատարած գեղեցիկ գործերի համար:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 օգոստոսի: «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, որ գրաբոն Վեկիո պետական պօլիցիայի դեպարտամենտի դիրեկտոր է նշանակված: Այսօր, օգոստոսի 20-ին, Նահանգական դատարանը, հիմնվելով երդվեալների այն կարծիքի վրա, որ նախկին երդվեալ հաւատարմատար Եւգենիի Կօշ մեղաւոր է վատման մէջ և ներողամտութեան արժանի է, վճռեց զրկել նրան բոլոր իրաւունքներից և արտաքսել Տօմսկայա նահանգը:

ԿՎԵՏՍԱ, 20 օգոստոսի: Գենեռալ Բօրբոս հասաւ երկի Կանդահար: Էյուբ-խան փորձեց բանակցութիւններ սկսել: Գենեռալ Ֆէյլեր իր բոլոր ոյժերով առաջ գնաց, որովհետև, ինչպէս ասում են, նա պէտք է պատերազմի Տակոխալուլի մօտ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՏԵՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒ Ս. ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ օրիորդաց դպրոցի վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել յարգոյ հասարակութեան, որ աշակերտուհիների ընդունելը սկսելով օգոստոսի 20-ից, շարունակելու է մինչև Սեպտեմբերի 10-ը, որից յետոյ սկսելու է կանոնաւոր ուսումն: Անցեալ տարի դպրոցը ունէր երկու դասատուն, առաջիկայ տարին կունենայ երեք դասատուն:

1—3

ՑՈՎՍԵՓ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆ ՄԵԼԻՔ-ԲԷԳԱՐԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՌԷԱԼԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ (Թիֆլիս, Սաղօվյա փողոց, տուն Տուտուխովի, № 34) յայտնում է, որ լրացուցիչ և ընդունողական քննութիւնները կը սկսին օգոստոսի 25-ին, իսկ ուսումը սեպտեմբերի 2-ին:

1—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՊՐՈԳԻՄՆԱԶԻԱ ՎԵՐԱՁԱՐԱԾ Հայոց նեալական և մասնաւոր ուսումնարանները 8 ՏԱՐԻ դասախոսութիւն արած մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ներկայ սեպտեմբերի 1-ից ցանկանում է ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՊԱՇՏՕՆ ստանալ բացառապէս ՈՒՍՈՒՑՉ լեզուից և ԹՈՒՄԱԲԱՆՈՒԹԵՆՑ, ինչպէս Թիֆլիսում, նոյնպէս և գաւառներում: Տեղեկանալ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ կամ ԷՆԹԻՖԱՆՋԵանցի ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՑԻՑԵՐՈՒՄ:

15—22

Յուլիսի 1-ից ՎԱՐԵԱՎԱՍԱՅԻ ՊԵԿԱՐՆԵԱՑԻՆ կից կը բացվեն ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, որտեղ կարելի կը լինի ստանալ ԿԱՖԷ, ՇՕԿՕԼԱԴ, ԹԷՅ և պատրաստված հանքային ջուրազան ՋՐԵՐ: 37—40

Дозволено Цензурою 21 Августа 1880 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона